

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

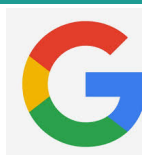
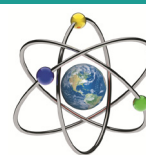

№11
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 310 sahifa,
4-noyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Oilaning maktabgacha yoshdagi bolalar estetik tarbiyasidagi o'rni	24
<i>Abdullayeva Ma'sudaxon Abdubannayevna</i>	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarini pedagogik faoliyatga metodik tayyorlash texnologiyalari	27
<i>Abdubannoyeva Muxlisaxon Iqboljon qizi, Abdullayev Alibek Qodiraliyevich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida bulutli xizmatlardan foydalanish zaruriyati	30
<i>Abdullayev Alibek Qodiraliyevich, Turdaliyeva Muslimaxon Jahongir qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida fortepiano chalishni o'rgatish metodikasi	34
<i>Abduvaxobova Nilufar Abdumannon qizi</i>	
Maktabda fizika fanini o'qitishda innovatsion yondashuv	38
<i>Alinazarova Mahfuza</i>	
Tasavvufdagi "komil inson" konsepsiyasining hozirgi ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv sifatida talqini	43
<i>Aqilxonov Saidolimxon Abdurashid o'g'li</i>	
Tabiiy-ilmiy savodxonlikni shakllantirish omillari va pedagogik shart-sharoitlar	48
<i>Choriyeva Gulbaxor Shotemirovna</i>	
Robototexnika fanini o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanib mustaqil ta'limni tashkil etish	53
<i>Elmonov Sirojiddin Mamadiyarovich</i>	
Xalqaro baholash dasturlarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash bo'yicha jahon tajribasi	58
<i>Ergasheva S. T.</i>	
Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv salohiyatini rivojlantirish	61
<i>Eshmamatova Dilnoza Jovli qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy salohiyatini oshirishda tarbiyachi mahorati	64
<i>Karimova Gulzodaxon Marufjon qizi</i>	
Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishni takomillashtirish	68
<i>Hojikarimova Gulasal Tadjaliyevna</i>	
Xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'rgatishda elektron platformalar yaratish	71
<i>Jo'rayeva Matluba</i>	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun raqamli ta'lim muhitini modellashtirish va uning samaradorlik omillari	74
<i>Komilova Z. X.</i>	
O'qituvchi kasbiy faoliyatida muloqot madaniyati	80
<i>M. Yu. Mahkamova</i>	
Psixologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va talabalarda tahliliy fikrlashni shakllantirish masalalari	86
<i>Madazizova Difuza Raxmatullayevna</i>	
Integrating Listening and Speaking Skills in ESP (English for Specific Purposes) Classes	90
<i>Madina Tilavova</i>	
Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida neyropedagogik yondashuvlar	94
<i>N. O. Saidova</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida radiologiya fanini o'qitishda raqamli texnologiyalarning metodologik roli	99
<i>Nazarova Gulchexra Shuxratdjonovna</i>	
Ijodkorlik tushunchasining mohiyati va uning ta'limdagi roli	103
<i>Ochilova Dilbar Isroilovna</i>	
Alaliyani boshqa nutqiy nuqsonlar bilan farqli xarakteristikasi	108
<i>Oripova Zilola</i>	
Ingliz tilini o'qitishda suggestopediya metodini joriy etishning samaradorligi	113
<i>Pulatova Sitora Abdurazzoq qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalari menejerlarining kasbiy-boshqaruv kompetentligi tushunchasi va uning tarkibiy qismlari	118
<i>Qarshiboyev Sharof Egamnazarovich</i>	
Koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishning yosh badmintonchilar texnik-taktik tayyorgarligiga ta'siri	122
<i>Qurbanova Ilmira Alisher qizi</i>	

Blended Learning	125
Quvandikova Xadicha	
Fizika darslarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish	129
Raxmanov Valijon Turdaliyevich, O'razaliyev Alijon Xasan o'g'li	
"Qurilish jarayonlari texnologiyasi" fanida loyihalash kompetentligining tarkibiy tuzilmasi va uni raqamli ta'limga moslashtirish	135
Raxmonova Nazokat Umaraliyevna	
Vitagen texnologiyalar asosida talabalar mediamentalitetini rivojlantirishda sun'iy intellekt (AI) dasturlaridan foydalanishning tahliliy modeli	140
Rustamova Nodira Rustamovna	
Talabalarda kooperativ ta'lim asosida motivatsiyani rivojlantirish usullari	145
Sitora Toshmatova	
STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ kompetensiyani shakllantirishning zaruriyati	149
Tashibekova Munajat Xoshimovna	
Musiqqa ta'limining pedagogik asoslari va metodik tizimi	153
Toshpulatova Said Kuzibaevna	
Texnologiya fanini o'qitishda eng samarali metodlardan foydalanish	158
Turdiyeva Shahzoda Eshdavlat qizi	
Enhancing University Students' Self-Directed Learning Through Edtech Tools	161
Ulasheva Lobar	
Fanlararo loyiha ishlarini tashkil etish orqali o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirish	164
Valiyeva Nargiza Athamboyevna	
Alohida ta'lim ehtiyojiga ega o'quvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari	169
Xakimova Sarvinov Sharifjon qizi	
Sun'iy intellekt asosida yaratilgan ta'lim platformalari: samaradorlik tahlili va pedagogik yondashuvlar	173
Xanbabayev Xakimjon Ikramovich, Erkinov Jasurbek Hasanjon o'g'li	
Tasavvufdagi "muhosaba" va "tafakkur" amallarining o'z-o'zini refleksiya metodlari sifatida qo'llanilishi	176
Xoshimov Nuriddin Mamadaliyevich	
Milliy sport va ommaviy o'yinlarning badiiy-estetik ahamiyati	182
Yaxyayeva Sojida Abdurahimovna	
Ota-ona mehrining bola psixologiyasiga ta'siri	185
Yulchiyeva Shohsanam Dilshod qizi	
Nutq rivojlanishi orqada qolgan bolalarda qo'llaniladigan innovatsion usullari samaradorligi	189
Ahmedova Nargiza Muzaffarovna	
Факторы, сдерживающие развитие науки в контексте требований к диссертационным работам	193
Зайналов Жахонгир Расулович, Нурмухамедов Аббос Мамадалиевич, Шадманов Камолиддин Кажакджанович, Самигова Нодира Хамидуллаевна	
Структура и стратегии развития предметных компетенций	197
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна	
Психологическая консультация: современная практика, задачи и перспективы развития	203
Раупова Шохида Ахроровна	
Подготовка будущих педагогов к инклюзивному обучению детей с ограниченными возможностями здоровья: задачи и перспективы	207
Сайфутдинова Насиба Нурматовна	
Формирование иноязычной грамотности у курсантов военных вузов: социально-психологические факторы	211
Сулейманова Нилуфар Камиловна	
O'qituvchi shaxsiy kompetensiyasining mohiyati va pedagogik faoliyatdagi o'rni	214
Abdiraxmonova Guliston Muzaffar qizi	
Bolalarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayonining milliy va umuminsoniy tamoyillari	218
Abdumutalipova Gulshodaxon Nurbek qizi	
Fuqarolik jamiyatida huquqiy madaniyat va uni rivojlantirish jarayonlari	221
Abdusalimova Shaxnoza Quduratullayevna	
Ta'lim menejmenti tizimida o'qituvchining nutq madaniyatini rivojlantirish strategiyalari	224
Abduxalilova Iroda Nozimxonovna	

O'zbekistonda yoshlarni ijtimoiy-pedagogik hamkorlikda tarbiyalashda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"ning ustuvor vazifalari	229
Abirova Umida Nazarovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim sharoitida differensiyalashtirilgan dars mashg'ulotlarini tashkil etishga o'rgatish (kompetentligini shakllantirish/rivojlantirish) usullari.....	232
Adhamova Diyora Sanjar qizi	
Musobaqa faoliyati samaradorligini oshirishda sambochilarning energiya sarfi va tiklanish mexanizmlari tahliliy	239
Tangriyev Abdukarim Tovashevich	
Aksiologik yondashuv asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining harakat faolligini takomillashtirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati.....	244
Hafizov Shahriyor Shavkatovich	
Bo'lajak tarbiyachilarning transversal: tanqidiy va innovatsion fikrlash kompetensiyalari	248
Jaloliddinova Maftunaxon Mahmudjon qizi	
Axborotning gnoseologik mohiyati.....	256
Kamolova Munajatxon Jaloldinovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish yo'llari	259
Mamatova Aziza Bo'riboyevna	
Akademik litseylarda kimyo fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	262
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich	
Pedagogik oliy ta'limda talabalarining kasbiy ijtimoiylashuvini korporativ madaniyat asosida rivojlantirish metodikasi.....	267
Maxkamova Dilafruz Aliyevna	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun xorijiy tillarni o'qitishda lingvomadaniy yondashuv	271
Normamatova Kamola Gulmamat qizi	
O'zbek tili izohli lug'atida iboralarning grammatik tavsifi (bosh komponentli iboralar misolida).....	274
S. Sh. Azamatova	
Oila instituti va gender tenglikni ta'minlashning ijtimoiy-huquqiy muammolari	277
Salayeva Aziza Muhammadmurot qizi	
Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning namunaviy mezonlari.....	282
Xolova Mohigul Shavkatovna	
Pedagogika yo'nalishi talabalari huquqiy savodxonligini rivojlantirish metodlarini takomillashtirish.....	287
Xudoyberganov Atham	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida leksik komponentlikni TRIZ texnologiyasi yordamida rivojlantirish	291
Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Fayzullayeva Nazokat Uchqun qizi	
Цифровизация и трансформация образования как социально-педагогическое явление	295
Кадирова Наргиза Азаматовна	
Методика формирования креативного мышления у студентов-филологов на основе проблемно-ориентированных заданий (на материале английского языка)	298
Мамырбаева Дина	
Структура и стратегии развития предметных компетенций	304
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна	

OTA-ONA MEHRINING BOLA PSIXOLOGIYASIGA TA'SIRI

Yulchiyeva Shohsanam Dilshod qizi

Alfraganus universiteti Ijtimoiy fanlar fakulteti
Pedagogika va psixologiya yo'nalishi 4-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ota-ona mehrining bola psixologik rivojlanishiga ta'siri ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda oilaviy muhit, ota-onaning e'tibori va emotsional qo'llab-quvvatlashi bolaning hissiy barqarorligi, ijtimoiy moslashuvi hamda shaxs sifatida shakllanishidagi o'rni o'rganilgan. Shuningdek, ota-ona mehrining yetishmasligi bolaning ruhiy salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi, ijobiy oilaviy muhit esa uning psixologik farovonligini ta'minlashda muhim omil ekanini ilmiy dalillar asosida asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: ota-ona mehri, bola psixologiyasi, oilaviy muhit, emotsional rivojlanish, ijtimoiy moslashuv, ruhiy barqarorlik, psixologik farovonlik.

Abstract: This article presents a scientific and theoretical analysis of the influence of parental love on a child's psychological development. The study explores the role of the family environment, parental attention, and emotional support in fostering a child's emotional stability, social adaptation, and personal formation. It also highlights that a lack of parental affection can negatively affect a child's mental health, whereas a positive family atmosphere is a crucial factor in ensuring psychological well-being.

Key words: parental love, child psychology, family environment, emotional development, social adaptation, mental health, psychological well-being.

Аннотация: В данной статье проводится научно-теоретический анализ влияния родительской любви на психологическое развитие ребёнка. В исследовании рассматриваются роль семейной среды, внимание и эмоциональная поддержка родителей в формировании эмоциональной устойчивости, социальной адаптации и личностного становления ребёнка. Также подчёркивается, что недостаток родительской любви может негативно влиять на психическое здоровье ребёнка, тогда как благоприятная семейная атмосфера служит важным фактором обеспечения его психологического благополучия.

Ключевые слова: родительская любовь, психология ребёнка, семейная среда, эмоциональное развитие, социальная адаптация, психическая устойчивость, психологическое благополучие.

KIRISH

Inson shaxsining shakllanishida oilaning, ayniqsa, ota-onaning o'rni beqiyosdir. Bola uchun oila – bu birinchi ijtimoiy muhit bo'lib, unda u sevgi, e'tibor, g'amxo'rlik va ishonch kabi asosiy hissiy tajribalarni o'zlashtiradi. Ota-onaning mehr-muhabbati bola ruhiyati uchun psixologik xavfsizlik kafolati bo'lib, u bolaning emotsional barqarorligi, o'ziga ishonchi va ijtimoiy moslashuvchanligini belgilaydi. Shuning uchun ham oilaviy muhitdagi iliq munosabatlar bola psixologik rivojlanishining eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Mehr, e'tibor va emotsional qo'llab-quvvatlash bolaning o'zini qadrlashi, o'ziga ishonchi hamda atrof-muhitga moslashish qobiliyatiga bevosita ta'sir qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston psixologiya fanida ota-ona mehrining bola ruhiyatiga ta'siri masalasi ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. G'. B. Shoumarov va I. O. Haydarov o'zlarining "Oila psixologiyasi" nomli qo'llanmasida oilaning bola shaxsini shakllantirishdagi psixologik muhit rolini keng tahlil qilgan. Ular mehr-muhabbat, ishonch va emotsional qo'llab-quvvatlash bolaning ijtimoiy faoliyatini rivojlantiruvchi asosiy omil ekanini ta'kidlaydi. Olimlarning fikricha, iliq oilaviy muhit bola ruhiyatida xavfsizlik hissi, barqarorlik va o'ziga ishonchni shakllantiradi, bu esa uning kelgusidagi shaxsiy taraqqiyoti uchun zamin yaratadi.

V. Karimova “Oila psixologiyasi” asarida mehrning insonning ijtimoiy va hissiy rivojlanishidagi o’rni haqida fikr yuritadi. U oilaviy muloqotning samimiyligi, ota-onaning emotsional qo’llab-quvvatlashi va ijobiy turtkilar bolaning o’zini qadrlash tuyg’usini mustahkamlaydi, deb hisoblaydi. Shuningdek, A. K. Munavvarov “Oila pedagogikasi” asarida oila tarbiyasining asosiy vazifalarini psixologik xavfsizlik, hissiy uyg’unlik va o’zaro hurmat asosida tashkil etish zarurligini ilmiy asoslab bergan.

H. Abdukarimov va Ya. Nurumbekova tomonidan tayyorlangan o’quv-uslubiy majmualarda esa ota-ona mehrining yetishmasligi bolaning xulq-atvori, ijtimoiy moslashuvi va o’qishga bo’lgan motivatsiyasiga salbiy ta’sir ko’rsatishi qayd etilgan. “Mahalla va oila” ilmiy-tadqiqot instituti materiallarida ijobiy oilaviy muhit bolada empatiya, ijtimoiy faollik va emotsional barqarorlikni shakllantiruvchi muhim omil sifatida talqin etiladi. M. Nurmatov esa “Bola psixologiyasi va tarbiya asoslari” asarida bolalik davrida mehr va e’tiborning yetishmasligi ruhiy beqarorlikka olib kelishini ta’kidlab, ota-onaning samimiy munosabatini psixik salomatlikning kafolati sifatida ko’rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Psixologik tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, bolalik davrida ota-ona mehrini yetarli his qilgan shaxslar kattalik davrida ijobiy hissiyotlarga boy, barqaror, hamjihat va empatik shaxs sifatida shakllanadilar.

Mehr – bu insoniy tuyg’ularning eng yuksak shakli bo’lib, u bola va ota-ona o’rtasidagi hissiy bog’lanishning asosi hisoblanadi. Bola shaxsining shakllanish jarayoni ilk bolalik davridayoq boshlanadi. Bu bosqichda bolaning ruhiy holati, o’zini anglash darajasi va xulq-atvori asosan ota-onaning munosabati hamda muhitdagi emotsional fon bilan belgilanadi. Ota-ona mehr-muhabbati – bu bolaning ruhiy barqarorligi, xavfsizlik hissi va o’ziga ishonchining asosi hisoblanadi.

Bolaning psixologik rivojlanishida mehrning o’rni quyidagi jihatlarida namoyon bo’ladi:

1. Bola o’zini xavfsiz va himoyalangan his qiladi;
2. Ota-onaning iliqligi bola ruhiyatida barqarorlikni ta’minlaydi;
3. Mehr bilan tarbiyalangan bola boshqalar bilan ijobiy muloqotga kirishadi;
4. E’tibor yetishmovchiligi esa agressivlik, yakkalanish yoki o’ziga ishonchsizlik holatlariga olib keladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ota-ona mehrining bolalar hayotidagi amaliy namunalari va ta’siri:

1. **Hissiy xavfsizlik yaratadi** – bola ota-onasining mehrini his qilsa, o’zini xavfsiz va ishonchli his qiladi. Masalan, maktabdagi yoki do’stlar orasidagi muammolarda u osonroq yordam so’rashi va stressni yengishi mumkin.
2. **O’zini qadrlashni rivojlantiradi** – mehr bilan tarbiyalangan bola o’zini qadrlay va muhim his qiladi. Bu uning o’ziga bo’lgan ishonchini oshiradi va kelajakda mustaqil qarorlar qabul qilishga yordam beradi.
3. **Ijtimoiy ko’nikmalarni shakllantiradi** – bola mehr va hurmatni ota-onadan o’rganadi, shuning uchun do’stlik, hamkorlik va boshqa ijtimoiy munosabatlarda ham samimiy bo’ladi.
4. **Qiyinchiliklarni yengishga yordam beradi** – mehr bilan o’sgan bolalar stressli vaziyatlarda osonroq bardosh bera oladi, xatolaridan o’rganadi va ijobiy xulq-atvorni rivojlantiradi.
5. **Psixologik barqarorlikni ta’minlaydi** – mehr bolaning ruhiy salomatligini mustahkamlaydi, tashvish, depressiya va agressiv xatti-harakatlar xavfini kamaytiradi.

Bola uchun ota-onaning e’tibori nafaqat jismoniy g’amxo’rlik, balki hissiy aloqaning uzluksiz davom etishini anglatadi. Bolaning his-tuyg’ularini eshitish, fikriga hurmat bilan qarash, mehr bilan quchoqlash yoki shunchaki iliq so’z aytish – bu oddiy ko’rinadigan, ammo ruhiy rivojlanishda hal qiluvchi ahamiyatga ega omillardir. Ko’plab psixologik tadqiqotlar ota-ona mehrining bola ruhiy holatiga bevosita ta’sirini tasdiqlaydi.

J. Bowlby tomonidan ilgari surilgan “bog’lanish nazariyasi” shuni ko’rsatadiki, bola hayotining ilk yillarida onasi bilan shakllanadigan hissiy bog’lanish uning butun hayoti davomida ijtimoiy munosabatlarida aks etadi.

Sog’lom bog’lanish mavjud bo’lgan bolalar o’zini xavfsiz his qiladi, ijtimoiy faollik ko’rsatadi va mustaqil qaror qabul qila oladi.

Aksincha, mehr yetishmovchiligi bolada ichki beqarorlik, ishonchsizlik va emotsional sovuqlikni keltirib chiqaradi.

E. Erikson o'zining "ijtimoiy-psixologik rivojlanish bosqichlari" nazariyasida hayotning ilk bosqichi – "ishonch va ishonchsizlik" davrini alohida ta'kidlaydi. Bu bosqichda ota-onaning mehribonligi bolaning atrof-muhitga ishonch bilan qarashini ta'minlaydi. Aks holda, bola dunyoni xavfli deb qabul qiladi va doimiy tashvish hissi bilan yashaydi.

Ota-ona mehridan bebahra qolgan bolalarda quyidagi psixologik muammolar kuzatiladi:

1. Emotsional beqarorlik va o'zini qadrlamaslik;
2. Agressiv yoki befarq xulq-atvor;
3. Ijtimoiy moslashishdagi qiyinchiliklar;
4. Depressiv holatlar va tashvish sindromlari;
5. O'qishga befarqlik va intellektual sustlik.

Shuningdek, mehr yetishmovchiligi bo'lgan muhitda ulg'aygan bolalar keyinchalik o'z farzandlariga nisbatan ham sovuqqon bo'lish ehtimoli yuqori bo'ladi. Bu esa oilaviy sovuqlik va emotsional uzoqlikning avloddan-avlodga o'tishiga sabab bo'ladi.

Ota-onalar quyidagi amaliy yondashuvlar orqali bolaga mehri to'laqonli his qildiradi oladilar:

1. Bolani tinglash, uning fikrini hurmat qilish;
2. Doimiy rag'batlantirish va iliq so'zlardan foydalanish;
3. Birgalikda vaqt o'tkazish (o'yin, sayr, suhbatlar);
4. Bolaning hissiyotlarini tan olish va ularni baholamaslik;
5. Jazodan ko'ra tushuntirish va empatiyaga tayanish.

Bu usullar bolada o'ziga ishonchni mustahkamlaydi, stressni kamaytiradi va ijtimoiy faollikni oshiradi. Ota-ona mehrining yetishmasligi bolaning ruhiy salomatligiga salbiy ta'sir qiladi. Sovuq, e'tiborsiz yoki qattiqqo'l munosabat bolaning o'zini qadrlamasligi, tashvish va depressiya, shuningdek, agressiv xatti-harakatlarning kuchayishiga olib keladi. Shu sababli ota-onaning samimiy mehr-muhabbat va g'amxo'rliqi bolaning psixologik rivojlanishi uchun zarurdir.

Ota-onalar farzandlariga mehrlarini to'g'ri ko'rsatish uchun tavsiyalar:

1. Mehr va e'tiborni muntazam ko'rsatish – bolani quchoqlash, samimiy so'zlar aytish, jilmayish orqali mehri ifodalash. Har kuni bolaga uni qadrlashini bildiradigan iboralarni aytish;
2. Tinglash va tushunish – bola gapirayotganda uni chalg'itmasdan tinglash, his-tuyg'ularini tan olish va tasdiqlash;
3. Ijobiy rag'batlantirish – bolaning harakatlarini tanqid qilmasdan, yaxshi tomonlarini maqtash, xatolardan o'rganishga imkon berish;
4. Sifatli vaqt o'tkazish – o'yin, hikoya o'qish, suhbat orqali bolaga e'tibor qaratish, elektron qurilmalardan vaqtinchalik cheklanish;
5. Barqaror va doimiy munosabat – qoidalar va tartiblarni doimiy saqlash, va'dalarni bajarish orqali xavfsizlik hissin mustahkamlash;
6. Bolani mustaqillikka rag'batlantirish – kichik mas'uliyatlar berish, qaror qabul qilishga imkon yaratish, xatolaridan o'rganishga ruxsat berish;
7. Emotsional barqarorlikni shakllantirish – stressli vaziyatlarda bolaga yordam berish va uni tinchlantirish, emotsiyalarni nomlashni o'rgatish;
8. O'rnak bo'lish – ota-ona o'z xatti-harakatlari bilan mehr, hurmat va samimiyatni namoyish qilishi.

Mehr bolaga bir necha jihatdan ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Birinchidan, u bolaning hissiy barqarorligini oshiradi, stressli vaziyatlarda chidamliligini kuchaytiradi va o'z xatolaridan o'rganishga imkon beradi. Ikkinchidan, ota-ona mehri bolada ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarni shakllantiradi, unga do'stlar bilan samimiy munosabat o'rnatishni o'rgatadi. Uchinchi jihat – bola o'zini qadrlashni o'rganadi, mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Bu esa bolaning kelajakda shaxsiy va professional hayotida muvaffaqiyat qozonishi uchun poqdevor yaratadi.

Shuningdek, ota-ona mehri bolaga empatiya, o'zini anglash va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishda ham yordam beradi. Mehr bilan tarbiyalangan bola nafaqat o'zini, balki atrofidagilarni ham tushunishga, ularning his-tuyg'ularini qadrlashga o'rganadi. Shu bilan birga, ota-ona mehrini his qilgan bola jamiyatda ijtimoiy me'yorlarga amal qilishni, boshqalar bilan sog'lom munosabatlar o'rnatishni o'rganadi. Ota-ona mehri bolaning ijtimoiy moslashuvi va shaxs sifatida to'laqonli rivojlanishida beqiyos rol o'ynaydi.

Bu mehr nafaqat bola, balki jamiyatning kelajagi uchun ham muhimdir. Ota-onaning mehr va e'tiborini sezgan bola o'z his-tuyg'ularini erkin ifoda eta oladi, boshqalarga nisbatan empatiya, rahm-shafqat va tushunish hissini shakllantiradi. Bu esa keyingi bosqichlarda do'stlik, oila va jamoaviy munosabatlarda muvaffaqiyatli bo'lishiga yordam beradi. Shu bilan birga, mehr va psixologik qo'llab-quvvatlash bolaning o'qishga, ijodkorlikka, muammolarni hal qilishga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi. Har bir ota-ona farzandiga mehr, iliq so'z, e'tibor va birgalikda o'tkazilgan vaqt orqali shunchalik katta ta'sir ko'rsatadiki, bu tarbiya jarayonining eng samarali vositasiga aylanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, ota-ona mehri bolaning psixologik, hissiy va ijtimoiy rivojlanishida asosiy rol o'ynaydi. Mehr bilan tarbiyalangan bola o'zini xavfsiz his qiladi, atrofdagilarga ishonch bilan murojaat qiladi va muammolarni hal etishda mustaqil bo'lishga o'rganadi. Bu mehr bolaning ruhiy barqarorligini oshiradi, o'zini qadrlash hissini shakllantiradi va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bois ota-ona mehri – bolaning nafaqat hissiy qulayligi, balki ijtimoiy faoliyatda muvaffaqiyatga erishishi uchun ham muhim omildir.

Shu sababli har bir ota-ona farzandiga samimiy mehr ko'rsatishi, uni tinglashi va qo'llab-quvvatlashi zarur. Ota-ona mehriga asoslangan tarbiya nafaqat bolaga, balki butun jamiyatga foyda keltiradi, oilaviy qadriyatlarni mustahkamlaydi va jamiyatni barqaror qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. G'. B. Shoumarov, I. O. Haydarov. Oila psixologiyasi. O'quv qo'llanma. Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari o'quvchilari uchun. – Toshkent: "Sharq" nashriyoti, 2008-y.
2. Karimova V. Oila psixologiyasi. – Toshkent, 2007-y.
3. Munavvarov A. K. Oila pedagogikasi. – Toshkent, 1998-y.
4. Abdukarimov H., Nurumbekova Ya. Oila pedagogikasi. O'quv-uslubiy majmua. – Guliston, 2017-y.
5. "Mahalla va oila" ilmiy-tadqiqot instituti. Oila psixologiyasi yo'nalishi bo'yicha o'quv-uslubiy majmua. – Toshkent, 2021-y.
6. Nurmatov M. Bola psixologiyasi va tarbiya asoslari. – Toshkent, 2020-y.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.